

„A TERMÉSZET KÖNYVÉNEK ÚJRANYITÁSA”

tanulmány sorozat a klímasemleges Magyarország
elérésének megalapozásáról

Gyöngy Ádám
Nemes Gábor

A KAPITALIZMUS RÁNCFELVARRÁSA

Budapest, 2021

Szerkesztői előszó

Magyarország 2020 júniusában a világon hetedikként törvényben rögzítette, hogy 2050-re (újra) eléri a klímasemlegesség állapotát, vagyis a „Ne árts!” parancsát követve csak annyi üveg-házhatású gázt bocsát ki a légkörbe, mint amennyit a természetes rendszerek el is tudnak nyelni. Kevesebb, mint harminc évünk van tehát arra, hogy a „damaszkuszi úton” visszaforduljunk és - táplálkozva többek között hagyományainkból, valamint az elődeink által leírt tanokból ember és természet viszonyára vonatkozóan - visszataláljunk egy olyan harmonikus állapotba, amely hosszú távon garantálja jól létünket. A mostanihoz képest a klímasemleges társadalmi és gazdasági működés ugyanis csak alapvető belső és külső változások árán érhető el, amelyben valamennyiünknek szerepe lesz. Sem kizárólag másoktól, sem önmagában a technológiától nem várhatjuk a megoldást. Ráadásul nem csak a gyorsuló éghajlatváltozás fenyegető folyamatának lassítására kell odafigyelnünk, bolygónkon számos más súlyos környezeti probléma is egyszerre jelentkezik; a biológiai sokféleség csökkenésétől kezdve a légszennyezettségen át a vízválságig. Ezért a klímasemleges átmenet folyamata egyben egy sokkal tágabban értelmezendő (vissza)útkeresést is kell, hogy jelentsen az ember és természet közötti harmónia állapotába. Nincs azonban sok időnk. A következő években eldől, hogy mindezen kihívásokra válaszul együttélésünk visszatál-e egy békés, mindkét fél számára gyümölcsöző útra, vagy a viszony végletesen megromlik.

Jelen tanulmány sorozat a 2020 áprilisában, az 50. Föld Napján megalakult [Green Policy Center](#) szakmai műhely bemutatkozó projektjéhez kapcsolódik. Ennek során elsősorban a keresztény-konzervatív szellemi körben kívánjuk előmozdítani az érdemi párbeszédet fenntarthatósági-, klímapolitikai- és egyéb környezetvédelmi ügyekben. Célunk egy, az elméleti megalapozást szolgáló, a keresztény-konzervatív gondolkodás természettel kapcsolatos viszonyáról, gondolatairól, illetve az aktuális helyzetben is releváns álláspontjáról szóló tanulmány sorozat közreadása és az abban foglaltak további vitára bocsátása 2020 szeptemberétől kezdődően.

A tanulmány sorozat az adott kereteken belül átfogó képet kíván felvázolni a fenti alapvető kérdésekhez kapcsolódóan, többek között

- a konzervatív filozófia és a keresztény egyházak releváns tanításainak,
- a nemzetközi térben Magyarország szerepének és felelősségének,
- a biztonsági kihívásoknak és az arra adható válaszoknak,
- a hazafiasság és a természet védelme kapcsolatának, valamint
- a szélesebb értelemben vett fenntarthatóság kérdéskörének bemutatása révén.

Megjegyzés: A tanulmányok elkészítésére olyan szerzőket kértünk fel, akik saját területük kiváló ismerői és egyben markáns véleménnyel rendelkeznek. Bízunk benne, hogy a megfogalmazottak alkalmasak lesznek arra, hogy gyümölcsöző vitákat generáljanak a fenti fontos kérdésekben. Ugyanakkor a szövegek kizárólag azok szerzőinek véleményét tükrözik és nem tekinthetők a Green Policy Center álláspontjának.

A Green Policy Centerről röviden

A Green Policy Center zöldpolitikával foglalkozó szakmai műhely, melynek elsődleges célja, hogy előmozdítsa az érdemi párbeszédet a fenntarthatósági-, klímapolitikai- és egyéb környezetvédelmi ügyekben, annak érdekében, hogy Magyarország 2050-es klímasemlegességi célja megvalósulhasson.

A Green Policy Center munkája során hagyományos értékeken alapuló, innovatív ötletek, szakpolitikai javaslatok és kutatások készítését folytatja a műhely munkatársai, szakértői és a területükön elismert szakemberek bevonásával. Célunk az ökológiai válság és a klímasemleges, fenntartható társadalmi átállás kérdéseinek megvizsgálása és javaslatok kidolgozása. Konkrét megoldásokra és gyakorlati lépésekre van szükségünk ahhoz, hogy 2050-re Magyarország valóban klímasemlegessé és fenntarthatóvá válhasson és megőrizhessük hazánk természeti értékeit. Ennek mentén a Green Policy Center támogatja konkrét projektötletek azonosítását, kidolgozását, és megvalósítását az állami, a gazdasági és a civil szektor szereplői számára. Már most is látjuk, hogy a klímaváltozás hozzájárul a különféle már meglévő veszélyek megnövekedéséhez, amelyek hazánkat és Európát is fenyegetik, így fontos az ökológiai válság biztonsági kihívásaival is szembenéznünk. Ehhez a Green Policy Center kockázatelemzéseket, hatástanulmányokat és szakmai javaslatokat készít, hogy gyermekeinket a következő évtizedekben is biztonságban tudhassuk.

A Green Policy Centert olyan fenntarthatósággal és éghajlatváltozással foglalkozó szakemberek alapították, akik széleskörű közigazgatási és üzleti tapasztalattal rendelkeznek a hazai és nemzetközi fenntarthatósági és klímapolitikai kihívások feltérképezésében és kezelésében. Közös bennünk a tenni akarás egy modern zöld megoldásokon nyugvó, klímasemleges és fenntartható Magyarország létrehozása iránt. A szakmai műhely munkatársai többéves tapasztalattal rendelkeznek klímapolitikai és fenntarthatósági tanácsadásban és stratégiaalkotásban a köz- és magánszférában egyaránt. Részt vettek hazai és nemzetközi stratégiák, cselekvési tervek, jogszabályok és projektek megalkotásában, értékelésében. Széleskörű kapcsolatrendszerrel rendelkeznek mind a magyar, mind a nemzetközi fenntarthatósági körökben, így a felmerülő környezeti kihívásokra megalapozott és sokszínű megoldásokat tudnak adni.

Ajánlás

A 21. század elejére széles körben nyilvánvalóvá vált, hogy véges bolygón nem lehet végtelen, anyagi forrásokra alapozott gazdasági növekedést megvalósítani. A jelenleg működő kapitalizmus azonban kimondva, kimondatlanul ezt feltételezi, ezért egyre többen keresik a több ezer éve működő piacgazdaság fenntartható, igazságosabb változatát, a kompromisszumot a környezet megóvása és az elszabaduló profitra épülő mai gazdasági rendszer között. Ez a tanulmány áttekinti a különböző javaslatokat a kapitalizmus megújításáról, kitüntetett szerepet szánva Ferenc pápa két korszakos jelentőségű enciklikájának (Laudato si és Fratelli Tutti). A szerzők szerint a liberális piacgazdaság Friedman-féle doktrínája megbukott (szerintem is), a folyamatosan növekedő, már-már ijesztő profitok nem szívárognak le a tömegekhez, ami rendkívüli mértékű tőkekoncentrációt hoz magával. Ez nemcsak azért veszélyes, mert elviselhetetlen mértékűvé növeli a vagyoni különbségeket, hanem azért is, mert a leggazdagabbak népakarattól független, egyre nagyobb politikai hatalmához vezet. Más kell helyette! Ilyen lehet például az egyre több multinacionális nagyvállalat által követett felelős gazdálkodás, mely nem a részvényesek profitjának maximalizálását, hanem az összes gazdasági szereplő (tulajdonos, munkavállaló, fogyasztó) javának az elérését tűzi ki célul. Két másik alternatíva az emberközpontú és a zérus növekedésre alapozott gazdaság. A tanulmány címében szereplő „ránccfelvarrás” arra utal, hogy a kapitalizmus eddigi, erősen egy szűk tulajdonosi réteg profitmaximalizálására épülő változata alapos megújításra szorul. Élénk vitát fog kiváltani az a véleményem, hogy nem hiszek a fölülről jövő reformban. A lényeg ugyanis a globális fogyasztás csökkentése, legalábbis szinten tartása, de ez külső kényszer, vagyis a környezet komoly, mindenki által érzékelhető romlása nélkül aligha elfogadható tömegek számára. Az ember alapvető ösztöne ugyanis az önfenntartás, ami magában hordja a javak felhalmozásának igényét is, hogy majd legyen mit enni az ínséges időkben is. A 19. században még alapvető érénynek számító visszafogott fogyasztás és ezzel párhuzamos tartalékolás ma már nem jellemző, mindenki a jelennek él. Ferenc pápa intelmei ellenére nehezen tudom elképzelni, hogy el tudjuk kerülni az egyre súlyosabb válságokat. A feladat tehát az, hogy ezekre készüljünk fel minden erőnkkel.

Dr. Náray-Szabó Gábor

Akadémikus, egyetemi tanár

A kapitalizmus ráncfelvarrása

Egy igazságosabb szociális piacgazdaság megszületésének és a klímaváltozás elleni globális küzdelemnek a szolgálatában a hazai cégek vonatkozásában.

Alternatív kapitalizmus

A piacgazdaság több ezer éve működik, a kereslet és kínálat egyensúlyának törvényét nehéz meghaladni. A gazdasági tevékenység célja a profit, és ideális esetben a nagyjából azonos méretű és egyformán informált szereplők kölcsönhatása révén a piac megteremti a kívánatos egyensúlyt. A technológiai robbanás oda vezetett, hogy az innovációs központok befektetői egyre több információhoz, ennek folyamányaként pedig egyre több tőkéhez jutottak, az egyensúly felborult. A szélsőséges különbségek egyre nagyobb társadalmi feszültséget gerjesztenek, alternatív megoldásokra van szükség. Ebből kifolyólag fogalmazzuk meg jelen tanulmányunkat, egyfajta gondolatindítónak szánva.

Egy olyan vitairatot kívántunk megfogalmazni, mellyel reflektorfénybe állíthatunk egy – elsősorban a hazai üzleti körök számára hasznosítható kapitalizmus – alternatívát, melyet „inkluzív kapitalizmusnak” nevezünk. Fontosnak tartjuk hangsúlyozni, hogy a célunk nem kizárólag az inkluzív kapitalizmus felvázolása, hanem úgynevezett „kapitalizmus alternatívák” megfogalmazása. Erről a fogalomról csupán egy átfogó, komplex képet próbálunk nyújtani, támpontokat fogalmazzunk meg a tehetős és tenni akaró szervezeteknek és személyeknek, valamint utat mutatunk abban az útvesztőben, melyet a korlátlan fejlődésbe vetett tévhit értelmében egyes meghatározónak vélt, a világ gazdaságának felelős alakítói profitmaximalizálás érdekében a közös céltől letérve hoztak létre.

Mindezek mellett szándékunkban áll, hogy a kapitalizmus megújítása mentén néhány konkrét új eszköz bemutatására vállalkozzunk. Mindannyiunk közös érdekében bízunk benne, hogy a hazai üzleti, illetve társadalmi életben alkalmazhatók lehetnek ezek az alternatívák, hogy az elkövetkezendő években, a *cselekvés évtizedében (Decade of Action – SDG¹)* az ember és a bolygó kapcsolatának újragondolásán és átértékelésén keresztül már nem csak hangzatos szavakkal és elméletekkel, hanem aktív cselekvéssel is hozzájárulhatunk a gazdasági tevékenységek újragondolásán keresztül közös otthonunk a Föld gyógyításához, a fenntarthatósági fordulathoz.

A következő oldalakon olyan szavak, kifejezések találhatók, melyek felboríthatják az olvasó eddigi, esetlegesen még meglévő hitét, melyet a folyamatos növekedés szükségességének paradigmájába vetett, jelenlegi életét és világvépiét kialakítva. Mi – a szerzők – abban bízunk, hogy ez a tanulmány gyökeres változásokat indít el a Kedves Olvasóban, (pl. cégtulajdonosokban) először saját magában, majd pedig abban a világban, melynek mindannyian alkotói és alkotó elemei is vagyunk.

¹ <https://www.un.org/sustainabledevelopment/decade-of-action/> (letöltve: 2021.03.01.)

Újat mondani a kapitalizmusról?

„Lehet-e még újat mondani bármiről? Érdemes-e átfogó igénnyel áttekinteni a mai kor és a mai világ helyzetét? Nem zúdul-e ránk túl sok adat és túl sok magyarázat így is?”² – olvasható Görfölv Tibor teológus, egyetemi tanár, a Vigília folyóirat főszerkesztőjének gondolatsora a Magyar Kurír oldalán.

Nem véletlenül hivatkozunk mi is ezeket a kérdéseket tanulmányunkban.

A fenti idézet Ferenc pápa legújabb „Mindnyájan testvérek” (*Fratelli Tutti*³) kezdetű enciklikájának magyar nyelvű ismertetőjében olvasható.

Ez az az enciklika, melyben a pápa – immáron sokadszorra – hangot emel a világban tapasztalható igazságtalanság, kapzsiság, egyenlőtlenség és szűklátókörűség ellen. Ez az az enciklika, mely sürgeti a nagyobb szolidaritást a világban, több testvéri szeretetre hív az átfogó emberi fejlődés és az általános közjó érdekében, az evangélium alapelveinek megfelelően. Ez az az enciklika, melynek valójában napvilágot sem kellett volna látnia, ha Ferenc pápa 2015-ben megjelent „Áldott légy” (*Laudato si'*) kezdetű enciklikájában leírtakat a világ komolyabban vette volna és annak szellemében *cselekedtünk* is volna.

Amikor tehát felmerül a kérdés, hogy lehet-e még bármiről újat mondani, a válasz sajnos az, hogy igenis lehet. De nem azért, mert egy-egy fogalom megismerése végett más szemszögből kellene megközelíteni az adott témát. Nem is azért, mert a korral való haladás miatt újabb és újabb megvilágításra volna szükség. Hanem azért, mert a korábban már elmondottakról, leírtakról a mai világ vagy nem vesz tudomást, vagy nem akar tudomást venni, vagy pedig megfedkezett róla és újra emlékeztetni kell rá.⁴

A fenti állítások – meglátásunk szerint – különösen igazak a kapitalizmus esetében.

Amikor megvizsgáljuk a kapitalizmus fogalmát, azt láthatjuk, hogy egy olyan társadalmi és gazdasági rendszerről van szó, „melynek legfontosabb tényezői a tőke, a vállalkozó és a fogyasztás, közvetlen célja az egyéni haszon (...) A kapitalizmusban a tőke és a termelés eszközei magántulajdonban vannak, a munka szervezése, a javak termelése és a jövedelem elosztása magánvállalkozások keretében, a gazdálkodás szempontjai szerint történik. Alapelve a magánérdek érvényesítése, a szabadverseny, melyet minden más emberi megnyilvánulással szemben elsődlegesnek tekint.”

Láthatjuk tehát, hogy egy XXI. századi, gazdasági és társadalmi jóléti szempontból is modern és adekvát fogalomnak tekinthetnénk, hiszen tapasztaljuk értékeit és pozitív lehetőségeit, de figyelemmel kell lennünk a veszedelmeire is (pl.: haszon öncélúsága, az emberi méltóság és a közjó semmibevétele, hatalommal való visszaélés).

A következőkben vegyük szemügyre a kapitalizmus egyik ágát, melyhez magához Milton Friedman gondolataihoz, úgynevezett doktrínájához érdemes visszanyúlni.

² <https://www.magyarKurir.hu/hirek/maga-valosag-sohajt-fel-fratelli-tutti-kezdetu-enciklika-1-resz> (letöltve: 2021.02.14.)

³ Szent István Társulat Kiadó, 2021.

⁴ <http://lexikon.katolikus.hu/K/kapitalizmus.html> (letöltve: 2021.03.01.)

Friedman-doktrína meghaladása

Milton Friedman (1912 – 2006) magyar felmenőkkel rendelkező amerikai közgazdász, aki 1976-ban a fogyasztáselemzéshez, a pénztörténethez és –elmélethez való hozzájárulásáért, valamint a stabilizációs politika összetettségének bemutatásáért kapott Nobel-díjat, akinek a nevéhez köthető az úgynevezett *laissez faire-doktrína/kapitalizmus*.⁵ Ennek nem csak híve volt, hanem egyik legnagyobb követője is, mely szerint „a társadalom gazdasági ügyeit a kollektív hatalomgyakorlás kizárásával az egyéni döntésekre kell bízni.”⁶

Eszerint társadalmi célját egy gazdasági társaság (cég) kizárólag azon keresztül érheti el, ha a saját profitjának a maximalizálására törekszik, erre összpontosítja minden erőforrását, beleértve a humán erőforrását is. A Friedman-doktrína szellemisége és annak követői azt ígérték, hogy a profitmaximalizálás révén a gazdasági társaság, szervezet által megtermelt hasznot a társadalom, a közösség javára fogják - a *legszegényebbeket* is beleértve - visszafordítani. Ez az ígélet azonban a mai napig várat magára és könnyen megjósolható, hogy soha nem is fog beteljesedni már. Sőt, nemhogy csökkentette volna a társadalmi különbségeket, hanem egyenesen behozhatatlan hátrányba sodorta a nélkülözőket a tőkésekkel szemben.

Azon vállalatok és személyek, akik a Friedman-doktrínában megalkuvást nem tűrve hittek és hirdették világszerte, valójában nem tudták az ígéletüket teljesíteni. Mégis, ez a doktrína már ötödik évtizede érvényesül az Egyesült Államokban és néhány kivételtől eltekintve világszerte.

Ahogy azt Joseph Stiglitz-től olvashatjuk: „A szabadpiaci ideológus és Nobel-díjas közgazdász Milton Friedman nemcsak a részvényesi primátus doktrínájának elterjedésére volt befolyással, hanem arra is, hogy ez a doktrína bekerüljön az amerikai munkaügyi törvények közé. Odáig elment, hogy azt mondta: *egyetlenegy társadalmi felelősségük van a cégeknek. Ez pedig abban áll, hogy arra használják az erőforrásaikat és olyan tevékenységeket végezzenek, amivel saját profitjukat növelik.* A dolog pikantériája, hogy röviddel azután, hogy Friedman nyilvánosságra hozta ezeket a gondolatokat, szinte azzal egy időben elkezdtek őket népszerűsíteni, és belefoglalták a vállalatokat szabályozó törvényekbe – mintha ez egy átgondolt gazdasági elmélet lett volna.”⁷

Nézeteink szerint a Friedman-doktrína a XXI. század elejére megbukott, gondolatainak meghaladása mára elengedhetetlenné vált. Azzal, hogy a részvénytársaságoknak bármi áron maximalizálniuk kell a részvényesi értéket – vagyis a profitot és a részvényárfolyamokat –, függetlenül attól, hogy annak milyen következményei vannak a munkavállalókra, a fogyasztókra, a beszállítókra és a helyi közösségre, olyan egyenlőtlenséget szültek a világban és a természeti környezetben, hogy az többé már nem tartható fenn: igazságtalan és eredeti céljával szembe megy.

⁵ Laissez-faire gazdaság lényege, hogy a kormánynak csak a lehető legkisebb mértékben szabad befolyásolnia a gazdasági tevékenységeket, a döntéseket a piacra kell hagynia. A klasszikus közgazdászok közül például Adam Smith is foglalkozott ezzel a gondolattal, a 19. században sok kormányzat is vallotta ezt a nézetet (t.i.: a gazdasági döntéseket a piacon a kereslet és a kínálat határozza meg), ezért ez a laissez-faire évszázada lett Európában és Észak-Amerika jelentős részén.

⁶ <https://mek.oszk.hu/02000/02056/html/friedman/friedman2.htm> (letöltés ideje: 2021.02.24.)

⁷ <https://www.vg.hu/velemenyelemzes/valoban-visszater-a-stakeholder-kapitalizmus-2-1724593/> (letöltve: 2021.02.24.)

Ez a gazdaság öl

Marc Benioff, a Salesforce vezérigazgatója a következőket mondja: „A kapitalizmus, ahogy ma ismerjük, halott. Újfajta kapitalizmust fogunk látni - és nem a Milton Friedman-féle kapitalizmusról lesz szó, amely csak a pénzszerzésről szól. Az új kapitalizmus értelmében a vállalkozások lételeme, hogy ne csak részvényeseiket szolgálják, hanem az érdekeltjeiket is: a munkavállalókat, ügyfeleket, állami iskolákat, hajléktalanokat és nem utolsósorban magát a bolygót is.”⁸

Csak a szekularizált világban újkeletű ez a gondolat, tekintettel arra, hogy a Katolikus Egyház vezetői már hosszú ideje említik a gazdaság és az etika harmonizációjának szükségességét.⁹

„A tárgy kifejtése nehéz és nem veszélytelen. Kemény feladat kimérni azokat a jogokat és kötelességeket, amelyek a gazdagok és szegények, a tőkés és munkavállaló közötti viszonyt szabályozzák. Veszélyes a vállalkozásunk, mert zavartkeltő és csalárd emberek könnyen kihasználhatják a helyes álláspont kiforgatására és a tömegek lázítására.”

XIII. Leó pápa már 1891-ben megállapította az iménti gondolatokat a Rerum Novarum kezdetű enciklikájában. Felismerte, hogy a gazdaságban tapasztalható folyamatok igazságtalanok, szinte mértéktelen egyenlőtlenséget szülnek, és az egyenlőtlenség fenntartása kimondatlanul, a folyamatos retorika ellenére is – meggyőződésünk szerint – célja a gazdagoknak.

Tanulmányunk későbbi fejezetében nyer majd értelmet, de a kontextus végezt hivatkozunk a Rerum Novarum egy másik, alábbi idézetére is:

„Természetesen senki sem tartozik másnak abból adni, ami saját vagy övéi szükségleteit elégíti ki, sőt még abból sem, amire tisztességes és társadalmi állásához illő megélhetéséhez formál igényt, „mert senki sem köteles nem megfelelő módon élni” (II-II, 32, 6). Ha azonban szükségleteinkről, illetve a társadalmi helyzetünknek megfelelő életszínvonalról már gondoskodtunk, kötelességünk, hogy a felesleget a szűkölködőknek adjunk.”¹⁰

40 évvel később az imént hivatkozott enciklika megjelenését követően XI. Piusz hasonló gondolatmenetet fogalmazott meg:

„Mindenkinek meg kell tehát kapnia a javakból az őt megillető részt; el kell érni, hogy a megtermelt javak elosztása a közjó, vagyis a társadalmi igazságosság szabályainak megfelelően álljon helyre és azokhoz igazodjék, mert minden normális ember tudja, hogy ma az elosztás rendjét a néhány dúsgazdag és a számlálhatatlan szegény ember közötti mérhetetlenül nagy különbség következtében roppant súlyos mértékűvesztés nyomorítja meg.”¹¹

Láthatjuk tehát, hogy hiába telt el 40 év, a probléma nemhogy megoldódott volna, hanem tovább mélyült a társadalomban. Sajnálatos módon mind a mai napig jelen van, emiatt hívja fel a figyelmet Ferenc pápa is szinte kivétel nélkül az összes pápai megnyilatkozásában, az Evangéliumtól kezdve a Laudato si'-n át, egészen a Fratelli Tutti-ig.

„Ahogyan a „Ne ölj!” parancsolat világos határt szab az emberi élet értékének biztosítására, úgy ma ki kell jelentenünk: „Nemet mondunk a kirekesztés és az egyenlőtlenségen alapuló gazdaságra. **Ez a gazdaság öl.** Miként lehetséges, hogy nem hír, ha egy hajléktalan öregember megfagy az utcán; ellenben hírértékű, ha két pontot esett tőzsde. Ez kirekesztés. Nem tűrhető tovább, hogy élelmiszert dobjunk el, miközben tömegek éheznek. Ez egyenlőtlenség.”¹²

⁸ <https://www.investopedia.com/stakeholder-capitalism-4774323> (letöltve: 2021.02.24.)

⁹ <https://regi.katolikus.hu/konyvtar.php?h=125> (letöltve: 2021.03.11.)

¹⁰ <https://regi.katolikus.hu/konyvtar.php?h=125>

¹¹ <http://tarsadalomformalas.kife.hu/xi-pius-papa-quadragesimo-anno/> (letöltve: 2021.03.08.)

¹² <https://regi.katolikus.hu/konyvtar.php?h=451> (letöltve: 2021.03.08.)

Pozitív példák a nemzetközi üzleti világból

A Friedman-doktrína megszületésekor, azzal egyidőben, már léteztek olyan vállalatok, amelyek korukat meghaladó, modernebb (és nem túlzás talán azt állítani, hogy etikusabb és erkölcsösebb) szellemiséget vállalva működtek a világban. Bár kevesen vannak, de érvényesülni látszik az az alternatív gazdasági élet, melyre az előbb hivatkozott egyházi vezetők felhívták a figyelmet. Erre a szellemiségre vall – többek között – a Johnson & Johnson vállalat alábbi Hitvallásának („Our Credo”) részlete, melyben a vállalatról az alábbi gondolatok olvashatók: „Felelősséggel tartozunk a világ minden részén velünk dolgozó munkatársaink iránt (...)

Támogatnunk kell alkalmazottjaink egészségét és jólétét, és segítenünk kell őket családi és egyéb személyes felelősségeik teljesítésében (...)

Segítenünk kell az embereket abban, hogy egészségesebbek legyenek, támogatva a jobb hozzáfértést és ellátást a világ többi pontján.

Végső felelősségünk a részvényeseink felé irányul. Az üzleti vállalkozásoknak stabil nyereséget kell elérniük. Amikor ezen elvek szerint működünk, a részvényeseknek tisztességes megtérülést kell elérniük (...)”¹³

Látható tehát, hogy messze nem a profitmaximalizálás az első, eredendő és egyetlen célja ennek a vállalatnak. Olyan elveket fogalmaz meg, melyek mentén nemcsak igazságosabb, de szabadabb és boldogabb jövő irányába lendítheti a vállalatot, ezáltal pedig az egyes embert, és közvetetten pedig a világot (mint bioszférát) is.

A közelmúltból érdemes megemlíteni az Unilever-t is, mint példamutató céget ezen témával kapcsolatban. 2010-ben elindította az Unilever Fenntarthatósági Tervet (Unilever Sustainable Living Plan) amely bizonyította, hogy a fenntarthatóság és a sikeres üzleti teljesítmény összefügg egymással. „A világ soha nem látta még ennyire tisztán mindazokat a társadalmi és környezeti kihívásokat, amelyekkel mindannyian szembenézünk. A cselekvés szüksége egyre sürgetőbb. Tudjuk, hogy ebben nagy szerepünk van. Vállalatunk márkáinak és munkavállalóinak világos küldetése: mindennaposá tenni a fenntartható életmódot. Az elmúlt tíz év alatt a világ megváltozott. Mindazok a problémák, amelyek bennünket cselekvésre ösztönöztek, mára egyre általánosabbá váltak. A részvényesek számára a fenntarthatósággal kapcsolatos elkötelezettség már nem csak egy kívánatos szempont, hanem vállalati irányelvként tekintenek rá.”¹⁴

A kapitalizmus, ahogy azt az előzőekben ismertettük, adósa maradt a legtöbb embernek. Az ígért *mindenki jóléte* helyett, mára csak nagyon kevesen élnek jól a világban. A rendkívül tehetősek szűk világa egyre csak távolodik az átlagember és különösen a szegények világától. A jólét nem csurog le felülről lefelé és ér el mindenkit, ahogy azt megálmodói elgondolták.

A kapitalizmus jelenlegi célmeghatározása tehát hibás. Az elkövetkező időkben régi-új alapokra kell helyeznünk a kapitalizmust. Ilyen lehet például – kellő és megfelelő mértékű kritikus gondolkodás mellett – az *Inkluzív kapitalizmus*.

¹³ <https://www.jnj.com/credo/> (letöltve: 2021.02.24.)

¹⁴ https://www.unilever.hu/planet-and-society_ (letöltve: 2021.03.08.)

Inkluzív kapitalizmus

Az Inkluzív kapitalizmus a piaccgazdaságon belül egy olyan irányzat, mely egy nemzetközi válaszdási kísérletnek tekinthető a 2008-as világválság során felszínre törő igazságtalan krízisekre.

A válság következtében tönkrement a Lehman Brothers¹⁵, de megmentették a bankokat az Egyesült Államokban. Ebben az egyre inkább nehezedő gazdasági helyzetben került a reflektorfénybe az inkluzív kapitalizmus. Az USA-ból indult kezdeményezés – úgynevezett „gazdagok kísérlete” – próbált választ adni a globális pénzügyi válságra, mielőtt a közvélemény esetleg irányíthatatlanná tenné és globális lázadás törne ki.

2006-ban Londonban egy nemzetközi konferenciát tartottak, melyen a résztvevők és felszólalók között volt Bill Clinton amerikai exelnök, Károly herceg brit trónörökös, valamint Lynn Rothschild báróné is.

A tanácskozás lényege egy mondatban összefoglalható: a tehetős emberek és befolyásos globális gondolkodók a kapitalizmus megújítását tűzték napirendre annak érdekében, hogy saját helyzetüket és a világot a válságot követően kialakult bizonytalan helyzetben stabilizálják.¹⁶

Az évek során tanulmányozták a Laudato si' pápai enciklikának a „közös kert gondozásának felelősségéről” írt cselekvésre és igazságosságra felszólító gondolatait. Ennek vezérgondolatát (a szegények és a föld kiáltásának meghallása) beemelték az újra feléledő globális mozgalom retorikájába. A későbbiekben a mozgalom meghatározó tagjai – Lynn Rothschild vezetésével – egy személyes látogatásra kaptak meghívást Rómába és Ferenc pápa irányításával megalakult az Inkluzív Kapitalizmus Üzleti Tanácsa a Vatikánban¹⁷ elnevezésű magas szintű grémium.

A Tanács által vallott főbb gondolatok a következők: az emberi méltóság megőrzése, az igazságosság, a természetben az ember által ejtett sebek gyógyítása. A vatikáni üzleti tanácsban képviselt jelentős cégek közreműködésével a magyarországi üzleti élet egészének ehhez való hozzájárulása nagy lépés lenne a fenti célok elérése érdekében. A jövő kérdése, hogy a Ferenc pápa vezetésével most megalakult nemzetközi ellenőrző szervezet maradéktalanul be tudja-e tölteni funkcióját.

Javasoljuk, hogy érezzék megszólíttatva magukat a magyar tulajdonú cégek is, látogassanak el és regisztráljanak a mozgalom új honlapján a közös gondolkodásra és cselekvésre, ahol mérhető, önkéntes célkitűzések évenkénti teljesítésére kell számítani a Fenntartható Fejlődési Célok (SDG) mentén a Laudato si' szellemében a Szentatya felügyelete mellett.

Ebben látjuk a garanciát arra, hogy érdemes a magyar tulajdonú cégeknek is bekapcsolódnunk ebbe a közös munkába konkrét, mérhető felajánlások megtételével. Ez a fajta vezetői hozzáállás az úgynevezett „stakeholder” kapitalizmus irányvonallal állítható párhuzamba.

¹⁵ 2008. szeptember 15-én a cég csődvédelmet kért, miután legtöbb ügyfele elhagyta, tőzsdei értéke drasztikusan esett, és a hitelminősítő intézetek leértékelték. A Lehman Brothers csődje az Egyesült Államok történetének legnagyobb bankcsődje.

¹⁶ <https://www.coalitionforinclusivecapitalism.com/>

¹⁷ <https://www.inclusivecapitalism.com/>

Stakeholder kapitalizmus

„A mai kapitalizmusban a szerzés elvileg korlátlan. Ezért nagyok az emberek közötti gazdasági különbségek. Ezt látva újra erősödnek a kapitalizmus ellenes egalitárius követelések. A relatív hiány folyamatosan termeli a tömegegyenlőség iránti igényt – most az oltóanyag váltja ki, holnap talán a víz relatív hiánya.”¹⁸

Az ezredfordulót követően a globális méretűvé nőtt kapitalizmus rendkívül egyedi módon vált a világ meghatározó gazdasági tényezőjévé. E gazdasági struktúra kapcsán fontos kiemelni a részvényesi érdekek elsődlegességét valló elméletét, a *shareholder elméletet*. A fogalom azon alapszik, hogy a társaság tevékenységének elsődleges célja és feladata a részvényesek befektetéseire jutó hozam maximalizálása. A vállalatok vezetői csak a társaság részvénytulajdonosai érdekében hozzák meg döntéseiket, így a társaság egyetlen célja a profit maximalizálása.

Ezzel szemben a *stakeholder* elmélet összhangba törekszik hozni a gazdasági és az etikai szempontokat is azáltal, hogy a harmonikus növekedés alapjait biztosíthatja egy gazdasági modell összes lehetséges érintett felének, így az ügyfél, a részvényes, a munkavállaló, a helyi közösség, önkormányzat, az állam, és végső soron a Föld érdekeit is figyelembe véve.

Halász Vendel így fogalmaz tanulmányában, mikor a stakeholder kapitalizmus jellemzőiről számol be: „A stakeholder szemlélet több, jól működő és nagy múltú szabad piacgazdaságban is jelen van, így véleményem szerint nem jelentheti a kapitalista gazdasági rendszer „kikezdését”. Sokkal inkább a fenntarthatóságának biztosítását szolgálja. Ugyanis a kapitalizmus megvédésének egyetlen módja azon vezetésen keresztül lehetséges, mely elfogadja a társadalmi felelősséget, és megfelel az emberek nagy többsége józan igényeinek.”¹⁹

A stakeholder kapitalizmus tehát egy olyan rendszer, amelyben a vállalat úgy orientálódik, hogy minden érdekelt félnek igyekszik az igényeit figyelembe venni. Közöttük vannak az ügyfelek, beszállítók, alkalmazottak, részvényesek és a helyi közösségek egyaránt. Ebben a rendszerben a társaság célja a hosszú távú értékteremtés, nem pedig csupán a profit maximalizálása. A stakeholder kapitalizmus támogatói úgy vélik, hogy minden vállalkozás hosszú távú sikere szempontjából elengedhetetlen minden érdekeltjének szolgálata, szemben a csak a részvényesi igények szem előtt tartásával.

Főbb ismertetői ugyanis:

- A vállalatoknak minden érdekeltjük érdekeit szolgálniuk kell
- A hangsúly a hosszú távú értékteremtésre, nem csupán a részvényesi érték növelésére irányul
- A támogatók úgy vélik, hogy a részvényesek elsőbbségét meg kell szüntetni

Természetesen, mint minden elméletet, így ezt is kellő kritikával kell kezelnünk. Az imént említett érdekeket pedig minden esetben pontosan meg kell fogalmazni, körülhatárolni, illetve megfelelő kontextusba helyezni.

Nem állítjuk, hogy minden értelemben nemzeteken felettivé kell válnia a XXI. század gazdaságának. Mi – a szerzők – amellett emelünk hangot, hogy a kapitalizmus profitmaximalizáló irányzata fenntarthatatlan, egyenlőtlenséget szül és ezért amíg még nem túl késő, új irányba kell állítani, hogy társadalmi szerepvállalása révén „hálót biztosítson minden embernek, aki hatal szeretne fogni”.

¹⁸ https://mandiner.hu/cikk/20210224_hiany

¹⁹ <https://polgariszemle.hu/aktualis-szam/148-gazdasag-es-jogtudomany/934-a-stakeholder-elmelet-es-megjelense-az-europai-allamok-tarsasagi-jogaban> (letöltve: 2021.03.01.)

Az egyik példa erre az a davosi Világgazdasági Fórum (World Economic Forum – WEF, alapítva 1971-ben), ahol az egyik legkonkrétabban hasznot hozó 5 perc az volt, amikor 2015-ben Sharon Stone 1 millió USD-t gyűjtött össze a jelenlévők bevonásával afrikai szűnyoghálók finanszírozására.²⁰

A magyar származású Tom Szaky, a TerraCycle vezérigazgatója a davosi tanácskozáson bejelentette, hogy a vállalkozásának legfőbb célja egy gondolat: „a hulladék, mint fogalom megszüntetése”. Sikeres üzleti tevékenysége kiterjed mindennemű újra hasznosításra, megvalósítva példaértékű módon a körkörös gazdaság rendszerét. A Loop szolgáltatás révén több kontinens több országában a legnagyobb márkák termékeit szállítja ki az angliai tejesember módszerével: minden egyszer használatos csomagolás mellőzésével.

Az ehhez való csatlakozás a Magyar Kormány tervei között is hangsúlyosan szerepel, de számos részlet még pontosításra, tisztázásra vár.

Európai és hazai példák

A méltányos átállást támogató mechanizmus (Just Transition) az egyik kiemelten fontos eszköz annak biztosítására, hogy a klímasemleges gazdaságra való átállás tisztességes módon menjen végbe, és senki se maradjon az „út szélén”. A mechanizmus célzott támogatást nyújt ahhoz, hogy a munkaerőpiaci szempontból leginkább hátrányosan érintett régiókban az átállás társadalmi-gazdasági hatásainak enyhítése érdekében a 2021–2027-es időszakban legalább 100 milliárd euró kerüljön mozgósításra.²¹

Az egyszeri fogyasztásra épülő gazdasági modell környezetszennyező és pazarló, melynek következtében Európában összesen évi 2,5 milliárd tonna hulladékot termelünk. Ehelyett az EU a körkörös gazdaság (circular economy) megvalósítására törekszik, korszerűsíti a hulladékkezelésre vonatkozó jogszabályait, hogy ösztönözze a lineáris gazdaságról a körkörös gazdaságra történő átállást.

Az Európai Bizottság az európai zöld megállapodáshoz (European Green Deal) kapcsolódva pontosan egy évvel ezelőtt, 2020 márciusában tett közzé egy cselekvési tervet a körforgásos gazdaság megvalósítására. Ez számos javaslatot tartalmaz a fenntarthatóbb terméktervezés és a hulladék csökkentése céljával, külön figyelmet fordítva a legtöbb energiát felhasználó ágazatokra, mint például az elektronika, a műanyag, a textil- és az építőipar.²²

„Értékek értéke”

A szilárd erkölcsi értékek alapján álló üzleti döntések gazdasági értéket tudnak létrehozni hosszútávon. Sokszor az árral szembe úszva lépéseket kell tennünk egy igazságosabb gazdasági berendezkedés felé, ahol minden ember méltósága iránti tisztelet és az ember átfogó fejlődésének elősegítése az alapvető rendező elvek. Ezek a gondolatok Csébfalvi János, az UNIAPAC

²⁰ <https://www.youtube.com/watch?v=cPnqv0aXpY> (letöltve: 2021.03.01.)

²¹ https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/actions-being-taken-eu/just-transition-mechanism_hu (letöltve: 2021.03.09.)

²² <https://www.europarl.europa.eu/news/hu/headlines/economy/20151201STO05603/korkoros-gazdasag-mit-jelent-miert-fontos-es-mi-a-haszna> (letöltve: 2021.03.09.)

EU²³ korábbi elnökhelyettesének tollából származnak, az „Értékek értéke” kiadvány bevezetőjében olvashatók, mely a vállalatok társadalmi felelősségvállalását keresztény megközelítésben mutatja be.

„Emberközpontú gazdaság”

Ezen elmélet hazai megalapozója Baritz Sarolta Laura, Joseph Ratzinger-XVI. Benedek Vatikáni Alapítvány-díjas és Európai Polgár-díjas domonkos nővér Keresztény társadalmi elvek a gazdaságban (KETEG) néven egyetemi szintű képzést nyújt a Budapesti Corvinus Egyetemen, illetve a Sapientia Hittudományi Főiskolán. Az elmélet egyik oktatója és a hazai gyakorlatba történő megvalósításának követe Héjj Tibor, a Proactive Management Consulting ügyvezető tulajdonosa.²⁴

„Altern-csoport”

Az Altern-csoport 1996-ban jött létre a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem (ma Corvinus) Környezetgazdaságtani és Technológiai Tanszékén Prof. Kindler József kezdeményezésére, Kocsis Tamás, Dabóczi Kálmán, Baranyi Árpád vezetésével.

A csoport alapvető célja a gazdasági elmélet és gyakorlat kifejezetten alternatív szempontból történő kritikai vizsgálata, a szociális, kulturális és morális értékek mentén.

„KOVÁSZ”

A Kovász című folyóirat születése összefonódik az Altern-csoport működésével. 1997-ben, David C. Korten „Tőkés társaságok viláгурalma”²⁵ című globalizációkritikai könyvének magyarországi megjelenése után célul tűzték ki a könyv „utóéletének” magyarországi gondozását, az abban felvetett problémák egységes (keresztény) világnézeti alapon történő tovább gondolását, alternatív társadalmi-gazdasági modellek felkutatása, illetve kimunkálása révén.

„Környezetbarát vállalatirányítási eszközök”

Kerekes Sándor, Csutora Mária, Zsóka Ágnes és mások nevével fémjelzett „műhely” a Budapesti Corvinus Egyetemen és másutt végzi szerteágazó elméleti tevékenységét a fenntarthatósági fordulat elérése érdekében a vállalati és egyéni szféra vonatkozásában, elsősorban egyetemi, -vállalati környezetmenedzsment szakkönyvek írásával, szerkesztésével, kutatások folytatásával hazai, valamint igen jelentős nemzetközi szakirodalom publikálásával.

„A Valóban Felelős Vállalat”²⁶

Tóth Gergely (KÖVET főtitkár, egyetemi tanár, Magyar Agrár – és Élettudományi Egyetem, Kaposvár) immár klasszikussá vált könyve a fenntarthatatlan fejlődésről, a vállalatok társadalmi felelősség vállalásának (CSR) eszközeit mutatja be.

A KÖVET Egyesület a Fenntartható Gazdaságért 1995-ben alakult Környezettudatos Vállalatirányítási Egyesület néven. Ők dolgozták ki a „Valóban Felelős Vállalat” modelljét.

²³ A UNIAPAC szó az „UNion Internationale des Associations PATronales Catholiques” (Katolikus Munkaadók Szervezeteinek Nemzetközi Uniója) elnevezés kezdőbetűiből tevődik össze. A brüsszeli székhelyű nonprofit szervezet 25 országban van jelen, és mintegy 20 további országgal áll kapcsolatban.

²⁴ <https://www.youtube.com/watch?v=VLmZ3OWoV4A>

²⁵ Magyar Kapu Alapítvány, Budapest, 1996

²⁶ Követ, 2007

A KÖVET nem nyereségorientált, a kormányzattól és érdekcsoportoktól függetlenül működő közhasznú szervezet. Tagjai nem "CSR vagy zöld mintavállalatok", hanem felelősséget érző cégek, amelyek működésüket is ezen szempontok szerint alakítják, alkalmazzák és terjesztik.

„A magyarországi LAUDATO SI' animátorok közössége”

A „72 Tanítvány Mozgalom” teremtésvédelmi munkacsoportjával együttműködésben az 'alumni' animátor közösség kizárólagos célja a Laudato si' pápai enciklikában foglaltak megismertetése (a GCCM²⁷ által szervezett online teremtésvédelmi tanfolyam elvégzése) valamint buzdítás Laudato si' körök megalapítására és működtetésére az enciklika szellemében.

„Magyarországi Üzleti Tanács a Fenntartható Fejlődésért”

A Magyarországi Üzleti Tanács a Fenntartható Fejlődésért (Business Council for Sustainable Development of Hungary, BCSDH) az Üzleti Világtanács a Fenntartható Fejlődésért (World Business Council for Sustainable Development, WBCSDH) magyarországi tagszervezete ifj. Chikán Attila vezetésével, mely elsősorban a külföldi multinacionális vállalatok hazai szervezetein belül tűzte napirendre a fenntartható fejlődés gondolatának népszerűsítését és a tevékeny cselekvést.

„Mind Mate Inspiration”

Pintér Gábor közösségalapító köré újonnan csoportosult szakemberek (mentorok) sokszínű elkötelezettsége révén az MMI az idők során egyesületi formát ölt, melynek egyik hangsúlyos területe - többek között a Mesterséges Intelligencia (AI), Szervezetfejlesztés, Digitális Transzformáció, GreenHR, CSR 2.0 mellett – a Fenntartható Fejlődési Célok (UN SDG 17) mint keretrendszer használata a klímatudatos hazai vállalati modell elterjesztésére.

„Kortárs Műgyűjtő Akadémia (CCA)”

Gajzágó György igazgató brand-előadóként, „Art&Business” előadásokat tart, kurzusokat szervez az üzleti szektorban is, melynek során az SDG-k megjelenítése a különböző művészeti ágakban szívügye. Ezzel segíti elő a művészet világában napirenden tartani a fenntarthatósági fordulat elérésének kérdését.

Ezen fejezet végén, említés szintjén fontos megnevezni a „nemnövekedés” (degrowth) elméletet is, melynek rendkívül széles szakirodalma van, a „jóllét gazdasági növekedés nélkül?” kérdést kívánja megválaszolni, és a fentiekől merőben más irányzatot képvisel.²⁸

²⁷ A 2015-ben született Globális Katolikus Éghajlati Mozgalom (GCCM) egy olyan folyamat gyümölcse, melyet a „kairos” görög szóból eredeztetnek. A szót az evangéliumban az „alkalmas pillanat” kifejezésére használják.

²⁸ Gazdasági szempontból is jelentős rendszer reformáló kísérlet az úgynevezett „nemnövekedés elmélet”. Ez nem más, mint egy antikapitalista fogyasztás ellenes működés és életmódot valló elmélet. Alapja a környezetvédelmi megfontolás, mint eszme.

Hirdetői a túlfogyasztás ellen emelnek hangot, akik környezetvédelmi szempontokat vetnek fel azoknak a cégeknek, akik növelik a társadalmi egyenlőtlenségeket.

Egyéni szinten jellemzi az önkéntes egyszerűség kívánalma, melynek következtében az ökológiai lábnyom csökkenése következhet be.

Gazdasági szinten a tevékenység a lokalizációt hirdeti. Ennek révén csökken, hosszútávon pedig megszűnhet a fosszilis üzemanyagfüggés.

Ennek értelmében a valódi cél a jólét és boldogság elérése a „nem fogyasztás révén.”

A mozgalom számára fontos a létezés hangsúlyozása, közösségnek, kultúrának, művészeteknek, zenének szentelt minőségi idő növelése mellett.

Ezek ismeretében javasoljuk a magyar tulajdonú és magyar érdekeltségű cégeknek, hogy tevékenységüket alakítsák a fenntarthatósági fordulat irányába, ismerkedjenek meg (mélyítsék el ismereteiket) ezekkel a pozitív példákkal, illetve csatlakozzanak már meglévő felhívásokhoz, ezáltal maguk is példaként állhatnak a start-up cégek, a következő generáció vállalatai előtt, mint a fenntartható gazdaságra történő átállásra elkötelezett közösségek.

Összefoglaló helyett

A fentiekben mind arra mutattunk rá, hogy van más alternatíva a profitmaximalizáló, részvényesi út mellett a világban. Ezért fontos, hogy a 2021 novemberében Áder János köztársasági elnök fővédnökségével megrendezésre kerülő Planet Budapest 2021-re²⁹ a magyar tulajdonú cégek és a vállalati szektor saját maguk számára kikristályosítsák, hogy miként kívánnak a kapitalizmus megújításában pontosan részt venni. Az esemény Közép-Európa legnagyobb szakmai rendezvénye a világ fenntartható jövőjéről, ami innovatív és pragmatikus megoldásokat kíván. Arra biztatjuk a magyar tulajdonú cégeket, hogy készüljenek és vegyenek részt ezen a rendezvényen, fogalmazzák meg saját maguk számára „kapitalizmus képüket”, tekintettel arra, hogy a rendezvény jelmondata: „Alakítsuk együtt a jövőnket”.

Az általunk javasolt másik út az Inkluzív Kapitalizmus vatikáni tanácsának felhívására a pozitív válasz és a honlapon való regisztráció és vállalás, melyben felelős, mérhető célokat tűznek ki maguk számára a tagok a fenntarthatósági fordulat elérése érdekében.

Határozzuk meg ezen felül, hogy Magyarországon melyek a prioritások a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács (NFFT) korábbi dokumentumainak fényében³⁰. Legyen ez a hazai üzleti szféra felajánlása Magyarország polgárai és természeti kincseinek gyógyítására és megőrzésére! Műveljük a magyar földet és őrizzük meg egészségünket! Törekedjünk mindenki jólétére! Inspiráljuk a motiválatlanokat! Tegyük mindezt a „Szentatya bibliai idézete („Hogy művelje és őrizze”³¹) nyomán a Laudato si’ enciklikában 6 évvel ezelőtt markánsan megfogalmazottak szellemében!

Javasoljuk továbbá, hogy az év második felére hozzuk létre azt a hazai integratív (online/offline) műhelyt, mely a globális helyzet figyelembevételével alkot meg egy hazai „kapitalizmus-alternatívát”. Az ily módon széles körű párbeszéd által megalapozott egyedi, új rendszer az EU-ban zajló folyamatokkal is összhangban, az NFFT pontjaira (s így az SDG 17 célokra is), valamint a magyar Kormány kezdeményezéseire (pl. körforgásos gazdaság bevezetése, HulladékRadar, mint eszköz széles körű alkalmazása) is támaszkodhatna. Ily módon a Friedman-doktrína véglegesen felcserélhető lehetne a szintén hazánkfia, Széchényi-díjas pszichológus, Csíkszentmihályi Mihály-féle világszerte ismert „Flow” élményre.³²

Kívánjuk, és a továbbiakban is rendületlenül igyekszünk előmozdítani, hogy a szélsőségesen és kizárólagosan profitmaximalizáló üzleti tevékenység helyett ezt a „Flow” -állapotot érhesse el személy szerint mindenki az élet legkülönbözőbb területein. Hazánkban, V4 szinten, az EU országokban és az egész világon egyaránt.

²⁹ www.planetbudapest.hu

³⁰ részletes tájékoztató itt: <https://www.nfft.hu/>

³¹ <https://szentiras.hu/SZIT/Ter2> (letöltve: 2021.03.10.)

³² A flow-élmény az elme működésének egy olyan állapota, melynek során az ember teljesen elmerül abban, amit éppen csinál, amitől örömmel töltődik fel, abban teljesen feloldódik, minden más eltörlődik mellette, bármi áron folytatni törekszik.

GYÖNGY ÁDÁM

Gyöngy Ádám 2016-ban végzett a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Nemzetközi Tanulmányok mesterképzésén, majd 2018-ban másoddiplomát szerzett az Egyesült Államokban, a Hilbert College (Buffalo) Master of Public Administration szakán.

2018 óta a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia munkatársa, ahol a magyar katolikus diaszpóra ügyeiért felelős irodavezetőként végzi tevékenységét. 2020 tavaszán teljesítette a Global Catholic Climate Movement (GCCM) által szervezett Laudato si' nemzetközi animátorképzését, azóta pedig mint animátor, a 72 Tanítvány Mozgalom kötelékében támogatja a Teremtésvédelmi Munkacsoport vállalásait.

A Kairosz Kiadó gondozásában 2016-ban megjelent „Idők jelei” című kötet társszerzője „Társadalmi kommunikáció” témakörében.

NEMES GÁBOR

Nemes Gábor a Szent István Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Karán szerzett humán erőforrás menedzser képzést.

A versenyszférában (CANSO) és a közigazgatásban is mindvégig a fenntarthatóság és a közlekedés kapcsolatát előtérbe helyezve végezte tevékenységét, 2005 és 2007 között globális munkacsoport társelnökeként.

A Szentimrevárosi Egyesület-Zöld Kör alapítója, a Naphimnusz Teremtésvédelmi Egyesület korábbi elnöke, jelenlegi alelnöke.

A Mind Mate Inspiration közösség fenntarthatósági témafelelőse.

Kutatási területe a GreenHR, a humán erőforrás szerepe a vállalati fenntarthatósági fordulat megteremtésében.

Laudato si' animátorként, mentorként a 72 Tanítvány Mozgalom tagja.

A polgári légiforgalom szolgálatában töltött 25 év elismerésének, illetve a XI. kerület önkormányzati képviselő testületének (Újbuda környezetvédelméért) címének adományozottja.

Publikációi: Legyen a HR a zöldfelelős (Human Resources Magazin); Az önvezető járművek és a fenntartható fejlődési célok (SDG) kapcsolata (Mind Mate Inspiration).

GREEN
POLICY CENTER

✉ info@greenpolicycenter.com

www.GREENPOLICYCENTER.COM